

УДК 94:327(73+532) "1931/1940"
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2640.2022.151.2>

Н. Городня, д-р іст. наук, проф.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8152-3927>
Researcher ID AAY-9989-2021

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Ю. Проценко, студ.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СТАНОВЛЕННЯ АМЕРИКАНСЬКО-САУДІВСЬКИХ ВІДНОСИН (1931–1940 РР.)

Висвітлено процес становлення американсько-саудівських відносин і чинників, які на нього впливали – від визнання Сполученими Штатами Королівства Хіджазу й Неджду в лютому 1931 р. до рішення встановити дипломатичні відносини із Саудівською Аравією (червень – липень 1939 р.) і вручення повноважним міністром США в Єгипті, що мав виконувати дипломатичну місію в Джибді за сумісництвом, вірчих грамот королю Ібн Сауду в лютому 1940 р. Дослідження здійснено на основі вивчення документів зовнішньої політики США цих років.

Ключові слова: американсько-саудівські відносини, зовнішня політика США, Королівство Хіджазу і Неджду, Королівство Саудівська Аравія, Ібн Сауд, нафта.

Постановка проблеми. Незважаючи на відсутність історичних зв'язків і культурної близькості, на суттєві відмінності в державному і суспільному устрої, США і Королівство Саудівська Аравія поділяють спільні інтереси, що обумовлюють їхнє тривале партнерство на Близькому Сході. Для США важливе значення має те, що Саудівська Аравія володіє другими найбільшими у світі резервами нафти, має стратегічне розташування й посідає унікальне місце в арабському й ісламському світі як держава, що контролює священні для мусульман місця Мекку і Медину. Саудівська Аравія зацікавлена в політичній підтримці, економічній і військовій співпраці із США в інтересах захисту своєї безпеки й економічного розвитку. До терактів 11 вересня 2001 р. й інтервенції США до Іраку американсько-саудівські відносини оцінювали переважно як "обмін нафти на безпеку" [6]. Важливе значення для двосторонніх відносин мали 1931–1940 рр., коли відбувалось їхнє становлення.

Аналіз джерел і літератури. Джерельною базою пропонованого дослідження є документи зовнішньої політики США 1931–1940 рр., опубліковані в багатомній збірці "Зовнішні відносини Сполучених Штатів" (скорочено – FRUS). Це дипломатичне листування, меморандуми й договори, що висвітлювали три основні аспекти досліджуваної нами теми: визнання Сполученими Штатами Америки Королівства Хіджазу і Неджду (1930–1931 рр.) [13, 14]; узгодження тексту Тимчасової угоди про консульське і дипломатичне представництво, юридичний захист, комерцію і навігацію (1932–1933 рр.) [7], призначення дипломатичного представника в Королівство Саудівська Аравія і встановлення дипломатичних відносин у 1939–1940 рр. [8].

Розвиток американсько-саудівських відносин було висвітлено в багатьох працях зарубіжних істориків, передусім американських й арабських. Досліджуваної нами проблематики побіжно торкались у своїх працях І. Андерсон [4], Дж. Гормлі [9], Р. Бронсон [6], М. Лабелл [11] та інші вчені. Проте зазвичай дослідники зосереджували увагу на розвитку американсько-саудівських відносин у 1940-х рр. і другій половині ХХ ст., а також на нафтовому чиннику, який на них впливав. Більшою мірою окремі аспекти досліджуваної нами теми знайшли висвітлення у працях арабських дослідників Ф. К. Баррадаха [5], А. Ал-Ейси [2], А. Ал-Фехейди [3], американських – Д. Лонга [12], Д. Поллака [15], британського – М. Хіндза [10]. Проте становлення відносин США і Саудівської Аравії у 1931–1940 рр. також не було предметом цих досліджень. Українські дослідники теж не вивчали становлення і

розвиток американсько-саудівських відносин у 1931–1940 рр., а також в ХХ ст. загалом.

Постановка завдання. Метою пропонованого дослідження є висвітлення процесу становлення американсько-саудівських відносин у 1930-х рр. та чинників, що на нього впливали.

Виклад основного матеріалу. Двосторонні відносини США і Саудівської Аравії були започатковані в лютому 1931 р., коли Сполучені Штати визнали Королівство Хіджазу і Неджду. Ця держава утворилась унаслідок завоювання еміратом Неджд на чолі з Абдулом Азізом аль Саудом (або Ібн Саудом) сусідніх держав на Аравійському півострові. Найбагатшим і найвпливовішим серед них був Хіджаз під владою короля Хусейна аль Хашімі, на території якого були розташовані священні для мусульман міста Мекка і Медина. Хіджаз був завойований і анексований Ібн Саудом після перемоги у війні 1924–1925 рр., після чого проголосили утворення об'єднаного Королівства Хіджазу і Неджду. Велика Британія визнала його в травні 1927 р.

Після анексії Хіджазу великі фінансові надходження від хаджу мусульман до Мекки і Медини почали збагачувати казну Ібн Сауда. Упродовж наступних п'яти років він керував двома частинами Королівства як окремими одиницями. 23 вересня 1932 р. було проголошено об'єднання Неджду, Хіджазу та двох залежних територій Ель-Хаса і Ель-Катіф у Королівство Саудівська Аравія.

Уперше питання про визнання Америкою Королівства Хіджазу і Неджду постало 29 вересня 1928 р., коли виконувач обов'язків директора іноземних справ цього Королівства Фуад Хамза звернувся до держсекретаря США з пропозицією обмінятися дипломатичними інструментами й офіційно визнати королівство. Підставами для цього були підписання американським урядом Договору про відмову від війни (Париж, 27 серпня 1928 р.) і заклик до усіх націй, з якими США мали відносини, його дотримуватись. До цього листа додавали коротку інформаційну довідку про країну [17, с. 281].

Це звернення відбулось не напряму, а через представництво США в Єгипті. Уповноважений міністр США в Єгипті Ф. Гюнтер отримав його 18 жовтня, після чого надіслав у Вашингтон, де лист отримали лише 9 листопада. Це свідчило про повільність тогочасного дипломатичного листування, що не мало першочергової важливості. У відповіді Ф. Гюнтеру від імені держсекретаря 7 січня 1929 р. надавали високу оцінку дружнього тону листа Фуада Хамзи. Водночас зазначали, що питання визнання Королівства Неджду і Хіджазу та залежних від нього територій на той час було "непрак-

© Городня Н., Проценко Ю., 2021

тичним для конкретної відповіді". Воно мало отримати позитивний розгляд, на яке заслуговувало, у відповідний час [38, с. 282].

У листі в. о. держсекретаря до міністра Гюнтера 28 лютого 1929 р. йшлося, що підписання урядом Хіджазу упродовж останніх місяців договорів з Німеччиною, Персією, Туреччиною і недавні рішення деяких держав підняти рівень свого представництва у Джидді до дипломатичного статусу узгоджувались із розрахунками держдепартаменту врешті визнати цю державу. Проте остаточне рішення залежало від характеру й масштабу комерційних інтересів США, як актуальних на той час, так і потенційних. Держдепартамент просив Ф. Гюнтера надати будь-яку доступну інформацію із цього питання [19, с. 283].

На той час керівники департаменту схилилися до думки, що в разі визнання Сполученими Штатами уряду короля Ібн Сауда, це слід було зробити також стосовно уряду імама Ємену. Проте ухвалення цих рішень відкладало до того часу, доки не буде визначено характер представництва США в Іраку. На той час Королівство Ірак перебувало під британським мандатом під владою короля Фейсала, сина колишнього короля Хіджазу Хусейна, переможеного Ібн Саудом під час війни 1924–1925 рр.) [19, с. 284].

9 січня 1930 р. представники США, Великої Британії й Іраку підписали в Лондоні тристоронню конвенцію. Рішення про визнання Америкою уряду Королівства Хіджазу і Неджду мало відбутися після його ратифікації. Про це 11 січня було повідомлено агенту Хіджазу в Єгипті й британському підданому Дж. Філбі, який проживав у Джидді й мав близькі відносини з королем Ібн Саудом [30, с. 548]. Як свідчить дипломатичне листування США 1930–1931 рр., до визнання Америкою Королівства Хіджазу і Неджду неофіційну комунікацію здійснювали через них.

До питання про визнання Королівства Хіджазу і Неджду повернулися на початку 1931 р. У листі держсекретаря Г. Стімсона послу США у Великій Британії Ч. Даусу від 10 лютого 1931 р. повідомляли, що іракський парламент ухвалив постанову, що уповноважувала короля ратифікувати тристоронню конвенцію. Очікували, що невдовзі в Лондоні мав відбутися обмін ратифікаційними документами. Унаслідок цього передбачали підняти ранг представництва США в Іраку до посольства, а консула, який там перебував, до рівня, принаймні, уповноваженого у справах (*chargé d'affaires*) [30, с. 549]. Такий розвиток подій ставив на порядок денний держдепартаменту питання про визнання урядів Королівства Хіджазу і Неджду та Ємену.

Після уважного розгляду зазначеного питання держдепартамент дійшов висновку, що зважаючи на рівень політичного розвитку Ємену, характер його відносин із сусідніми державами й масштаби американської торгівлі визнання уряду імама було недоцільним. Проте не було причин не визнавати уряд короля Ібн Сауда за умови отримання від нього певних гарантій. Переговори було вирішено вести через міністра Хіджазу в Лондоні шейха Хафеза Вахбу.

Представник США мав повідомити Х. Вахбу, що тепер США можуть позитивно розглянути звернення (від 29 вересня 1928 р.) про визнання Королівства Хіджазу й Неджду та залежних територій. Перед подальшими діями американський уряд хотів з'ясувати готовність "уряду його величності Ібн Сауда" підписати договір про дружбу, комерцію і навігацію, що забезпечив би для США безумовний режим найсприятливішої нації. Також

американський уряд хотів отримати інформацію про систему правосуддя в Королівстві в цивільній, комерційній, кримінальній сферах і персональних справах щодо іноземців [30, с. 549].

Важливість цих питань обумовлювало те, що на той час королівство мало найбільш консервативне ісламське суспільство у світі, в основі якого була племінна організація і фундаменталістська доктрина, що на Заході отримала назву "ваххабізм" (за іменем реформатора ісламу XVIII ст. Мухаммада аль Вахабба). Організація влади й суспільства в цій державі мало змінилася з появою ісламу в VII ст. До анексії Хіджазу Абдул Азіз аль Сауд правив у Неджді на основі консенсусу шейхів і старшин племен без формальних урядових інституцій, за винятком релігійних лідерів, які керували ісламською юридичною системою. У суспільстві домінували великі родини, лояльність до яких була більшою, ніж до держави. Державу формували непокірні бедуїнські племена. Ключовим елементом їхнього підпорядкування владі короля були регулярні субсидії. В економіці після об'єднання домінували великі сім'ї торговців з Хіджазу, що обслуговували хадж паломників до Мекки. Решту економіки формували кочові пастухи-бедуїни, осілі землероби в оазисах, рибалки й пірнальники за перлами на узбережжі. Основні надходження казна отримувала від хаджу [12, с. 25–26]. Ібн Сауд був абсолютним правителем, що правив державою на основі принципів ісламу (у його початковій формі) і законів шаріату. Жодних представницьких органів влади в державі не існувало.

Як зазначав британський історик М. Хіндс, перед тим як визнати уряд короля Ібн Сауда в лютому 1931 р., Вашингтон "просив дозволу у Лондона зробити це" [10, с. 41]. Королівство було британською сферою впливу, тож ранньому інтересу США до нього сприяли не стратегічні інтереси, визначені держдепартаментом, а "персональна дипломатія" американського громадянина Ч. Крейна, бізнесмена й філантропа, колишнього дипломата, який упродовж десятиліть був активно залучений в арабські справи. Він був добре відомий і мав позитивний імідж в арабському світі завдяки роботі в американській комісії Крейна – Кінга (1919), що критикувала британську і французьку політику щодо колишніх арабських територій Османської імперії [10, с. 41].

В офіційному листуванні держдепартаменту будь-яких посиленнь на вплив Ч. Крейна на рішення американського уряду про визнання Королівства Хіджазу і Неджду виявити не вдалося. Він прибув у цю державу вже після його визнання, і вперше зустрівся з Ібн Саудом у травні 1931 р. Проте погоджуємось, що рішення про визнання сприяло його подальшій діяльності.

12 жовтня 1931 р. уряд США надіслав уряду Королівства Хіджазу і Неджду ноту, у якій пропонували в очікуванні можливості переговорів щодо офіційного договору з торгівлі й навігації підписати тимчасову угоду із цього питання. Також надіслали її проєкт. Листування відбувалося через посольство США у Великій Британії [23, с. 987].

Згідно з меморандумом, що отримав від міністра Хіджазу і Неджду радник посольства США у Великій Британії Р. Асертон 29 січня 1932 р., уряд Королівства повністю підтримував пропозицію уряду США укласти тимчасову угоду щодо консульського і дипломатичного представництва, юридичного захисту, комерції і навігації та був готовий зробити це якомога швидше шляхом обміну нотами між послом США й міністром Хіджазу й Неджду в Лондоні. Він схвалив текст тимчасового дого-

вору, запропонований урядом США, за винятком "незначних поправок" [23, с. 987–988].

Держдепартамент США не ухвалив ці поправки, їх обговорювали й узгоджували в листуванні від 16 червня, 9 вересня і 18 жовтня 1932 р. Одне з дискусійних питань стосувалося небажання уряду Королівства надавати американським консулам прав, що передбачав статус найбільш сприятливої нації і які отримали британські консули. Держдепартамент США вважав: причиною цього була стурбованість уряду Ібн Сауда, що американські консули могли використати це право для звільнення рабів у цій державі. На це держдепартамент заявляв, що закони США не уповноважували американських консулів звільняти рабів [18, с. 991]. Урешті, це формулювання було перефразовано.

Також уряд Королівства наполягав на тому, щоб англійський і арабський тексти угоди мали однакову юридичну силу [18, с. 992]. У цьому питанні саудівська сторона не йшла на жодні поступки. Посол США у Великій Британії інформував держсекретаря про величезну національну значущість мовного питання на Аравійському півострові. Від часу підписання Договору в Джидді (1927) між Великою Британією та Королівством Хіджазу і Неджду використання арабської мови в усіх договорах стало обов'язковим. Підготовка арабського тексту була для уряду Королівства питанням національної гордості [20, с. 992; 31, с. 993].

Урешті узгоджений текст Тимчасової угоди було передано першому секретарю посольства Саудівської Аравії в Лондоні еміру Заді 1 листопада 1932 р. У ньому зазначали, що англійський і арабський тексти будуть мати однакову юридичну силу. Емір Зада відповів, що арабський текст мав бути написаний у Мецці, а не у представництві Саудівської Аравії в Лондоні, тож з підписанням документа не варто було поспішати. Він також запропонував нові формулювання для внесення в текст угоди щодо того, що американські консули не будуть претендувати на право відвідувати чи проживати у священних місцях чи звільняти рабів [21, с. 995].

Посольство США у Великій Британії рекомендувало внести ці нові формулювання в ноти, якими мали обмінятися дипломатичні представники двох держав у Лондоні, замість того, щоб додати їх у текст угоди, адже в такому разі потрібно було заново його узгоджувати. Міністр Зада погодився, тож було підготовлено проект ноти, яка містила висловлені ним пропозиції. Його було надіслано в держдепартамент для узгодження [21, с. 996]. Держсекретар погодився зі змістом ноти, про що повідомив у листі від 18 листопада 1932 р. [32].

23 листопада посол США у Великій Британії отримав оригінальний арабський текст і лист від повіреного у справах Саудівської Аравії Зади, датований 21 листопада [22]. У ньому знову пропонували корегування пунктів узгодженого тексту угоди, що стосувалися прав консулів США, після чого саудівський уряд був готовий підтримати її. Ішлося про додаткові гарантії щодо священних місць ісламу і звільнення рабів.

Це питання знову порушували в меморандумі Саудівської Аравії від 14 березня 1933 р., хоч обмін нотами щодо цих питань уже відбувся 19 і 21 листопада 1932 р. [28]. Держсекретар К. Халл відмовився надавати гарантії повторно.

Англійський і арабський тексти Тимчасової угоди про дипломатичне і консульське представництво, юридичний захист, комерцію і навігацію були остаточно узгоджені та підготовлені для підписання послом США у Великій Британії Робертом В. Бірнхемом і повноважним

міністром Королівства Саудівської Аравії в Лондоні шейхом Хафізом Вахбою 12 вересня 1933 р. [29].

Угоду було підписано в Лондоні 7 листопада 1933 р. Вона складалася із шести статей. Між іншим, у ній зазначали, що ставлення до громадян США в Саудівській Аравії відповідатиме вимогам і практикам загальноновизнаного міжнародного законодавства. Вони, їхня власність і права будуть повністю захищені законами і владою країни (ст. 2). Дві держави надавали одна одній найбільш сприятливий статус без будь-яких умов у питаннях експорту й імпорту, а також податків і зборів, що стосувалися комерції й мореплавства (ст. 3) [16]. Ця угода мала захистити інтереси американських підприємців на території королівства, які визначились на початку 1930-х рр.

У 1920-х рр. американські компанії почали розглядати можливості розроблення покладів нафти на Близькому Сході. Спочатку вони зосередили увагу на Іраку, де відбувалася конкуренція британських і французьких компаній. Першу концесію в Неджді, у північно-східній області Ель-Хаса на побережжі Перської затоки, отримав у 1923 р. представник британської групи інвесторів Ф. Холмс. Проте йому не вдалося зацікавити велику британську компанію здійснювати розвідку нафти на цій території. 1928 р. цю концесію було офіційно скасовано [2, с. 42].

Світова фінансово-економічна криза і "велика депресія" 1929 – початку 1930-х рр. мала негативний вплив як на США, так і на Королівство Хіджазу й Неджду. Кількість паломників у Мекку різко зменшилась, а водночас і надходження в королівську казну. У цих умовах Ібн Сауду було важливо знайти альтернативні джерела фінансових надходжень. Британець Джон Філбі, що став близьким радником короля, запропонував йому зустрітися з американським бізнесменом Ч. Крейном, який виявляв інтерес до розвідки корисних копалин на Аравійському півострові та вже фінансував багато проєктів у Ємені. 1930 р. Ібн Сауд запросив Ч. Крейна відвідати Королівство, той прибув у Джидду в наступному році.

У травні 1931 р. відбулася зустріч короля Ібн Сауда із Ч. Крейном у Джидді, під час якої вони обговорили питання про розвідку нафти, мінеральних і водних ресурсів у королівстві. Ч. Крейн пообіцяв організувати і профінансувати таке дослідження. Із цією метою він найняв американського геолога Карла Твітчелла. Той здійснив велику експедицію по Аравійському півострову, після чого зробив висновки про можливі великі поклади нафти на території королівства.

Пропозицію Ч. Крейна організувати і профінансувати розвідку оцінюють по-різному: як прагнення допомогти без розрахунків на будь-які вигоди, як прагнення отримати права на видобуток саудівської нафти, або ж посередині між цими протилежними інтерпретаціями. У будь-якому разі, Ч. Крейн відіграв критично важливу роль. За оцінкою М. Хіндза, незважаючи на те, що візит Ч. Крейна до Королівства відбувся за його власної ініціативи, він став основним *de facto* представником США у цій державі. Між ним і королем Ібн Саудом зав'язалися тісні відносини. Завдяки йому в Ібн Сауда сформувався імідж США як віддаленої і нейтральної доброзичливої держави [10, с. 41–42].

Саудівський історик Ф. К. Баррадах зазначав, що Дж. Філбі, Ч. Крейн і К. Твітчелл відіграли основну роль у підготовці ґрунту для отримання концесії американською компанією [5, с. 284].

У липні 1932 р. король доручив К. Твітчеллу знайти американську нафтову компанію, зацікавлену в розвідці

й видобутку саудівської нафти. Охочих було небагато, оскільки на той час нафтовидобувний бізнес успішно розвивався в США, а в Саудівській Аравії наявність нафти в комерційних масштабах не була гарантованою. До цього додавалися інші суттєві ризики – складний клімат, відсутність захисту прав працівників тощо.

У 1933 р. К. Твітчелл повернувся в Саудівську Аравію з Л. Гамільтоном, президентом компанії "Стандарт оїл оф Каліфорнія" (SOCAL/COCAL) і допомагав йому в складних переговорах з Ібн Саудом. Розрахунки Л. Гамільтона знайти великі поклади нафти в Саудівській Аравії базувалися на тому, що її східна провінція мала таку ж геологічну структуру як сусідній Бахрейн, де його компанія знайшла нафту в травні 1932 р.

Урешті 29 травня 1933 р. компанія "Стандарт оїл оф Каліфорнія" отримала концесію на розвідання і видобуток нафти у Східній провінції Королівства Саудівська Аравія [2, с. 42]. Ця угода стала законом у Саудівській Аравії на основі Концесійного декрету 7 липня 1933 р. [5, с. 285].

Концесія поширювалася на 360 тис. кв. миль (бл. 580 тис. кв. км) уздовж східного узбережжя Королівства. За її умовами, СОКАЛ мала надати королівському уряду кредит у розмірі 50 тис. фунтів золотом; виплачувати рентні платежі в розмірі 5 тис. британських фунтів золотом до того часу, як нафту буде знайдено у комерційних масштабах, а також комісійні збори (роялті) у розмірі 4 шилінги (колишня британська монета, що дорівнювала 1120 фунтів) золотом за тону сирової нафти після видобутку; безкоштовно постачати королівському уряду певну кількість продукції з нафтопереробного заводу, який компанія мала побудувати. Компанія, зі свого боку, отримала виключні права розвідувати, видобувати й експортувати нафту без будь-яких податків і митних зборів. Цю угоду оцінювали як "щедру" з боку короля, що пояснювали передусім гострою потребою ним коштів у той час [2, с. 42].

Після виявлення великих покладів нафти в Бахреїні, британські компанії також залучились у конкуренцію за саудівську нафту. Проте Ібн Сауд не довіряв європейцям, що здійснювали імперіалістичну політику. Хоч емірат Неджд уник підпорядкування великим державам, усе ж він постійно брав участь у боротьбі на Аравійському півострові. Крім того, на межі 1920–1930-х рр. Королівство Хіджазу і Неджду межувало з недружніми до нього державами, у двох з яких (королівство Ірак й емірат Трансйорданія) правила сини колишнього правителя Хіджазу Хусейна, а Велика Британія, що намагалася заручитися лояльністю арабських еліт своїх підмандатних територій, здійснювала політику в їхніх інтересах. Натомість Ібн Сауд вважав, що американці були зацікавлені лише в комерційних операціях і не прагнули використовувати концесію як засіб імперіалістичної політики. Він також розраховував на їхній досвід розвідки і видобутку нафти як на території США, так і в Бахреїні [12, с. 25–26].

Після підписання концесії в листопаді 1933 р. СОКАЛ створила дочірню компанію "Каліфорнійсько-арабська стандарт оїл" (California Arabia Standard Oil, CASOC/KASOK). З 1935 р. вона розпочала буріння. 1936 р. її партнером на рівних умовах стала компанія "Каліфорнія тексис оїл" (California Texas Oil, CALTEX). Після довгих і важких розвідок нафту в комерційних масштабах було знайдено в Даммамі в березні 1938 р. Важливим було те, що вона залягала недалеко від поверхні, тож її видобуток був недорогим.

Після цього у травні 1939 р. компанія "Каліфорнійсько-арабська стандарт оїл" отримала ще одну концесію. Тепер вона поширилась на 440 тис. кв. миль [2, р. 42], тобто близько 676 кв. км (уся територія Саудівської Аравії становить 2,15 млн кв. км).

Американський уряд активно підтримував інтереси приватного бізнесу США в Саудівській Аравії. Проте дипломатичного представництва в цій державі не було створено, дипломатичного представника США не було призначено. Після отримання концесії компанія "Стандарт Оїл оф Каліфорнія" почала ставити перед держдепартаментом питання про встановлення дипломатичного чи консульського представництва США в Саудівській Аравії.

1936 р. тогочасний генеральний консул США в Александрії Леланд Морріс отримав інструкції відвідати Джидду, щоб дослідити умови й ситуацію, що там склалися, і виробити рекомендації для держдепартаменту щодо потреби створення офіційного представництва у Джидді. Л. Морріс надав свою доповідь 23 березня 1937 р. За його висновками, розвиток американських інтересів не вимагав встановлення будь-якого офіційного представництва США у Джидді [33, с. 825].

До цього питання знову повернулися в 1939 р. Як писав у травні помічник держсекретаря Дж. Мессерсміт міністру США в Єгипті, з того часу американські інтереси в Саудівській Аравії суттєво зросли. Згідно з доповіддю "Огляд американських інтересів у Саудівській Аравії", підготовленою консульством США в Каїрі й надісланою у Вашингтон 1 квітня 1939 р., на той час у Саудівській Аравії проживало близько 273 американських громадян, з яких 263 працювали на компанію "Каліфорнійсько-арабська стандарт оїл", а ще 10 – на Видобувний синдикат Саудівської Аравії.

Іншим важливим чинником був офіційний візит у Саудівську Аравію повноважного міністра Японії в Єгипті, про що повідомляв у своїй депеші від 27 березня 1939 р. американський міністр у цій державі Б. Фіш. Він вважав, що це свідчило про наміри японського уряду акредитувати свого міністра у Каїрі до Саудівської Аравії (за сумісництвом). Американське представництво (Legation) в Багдаді повідомляло, що німецький міністр в Іраку був акредитований за сумісництвом до Саудівської Аравії [33, с. 825–826].

Держдепартамент продовжував поділяти думку, висловлену Л. Моррісом 1937 р., що не існує потреби в постійному дипломатичному і консульському представництві США в Саудівській Аравії. Проте, на думку Дж. Мессерсміта, з огляду на зростання важливості американських інтересів і кількості американських резидентів у цій державі, питання про акредитацію глави і штату дипломатичного представництва США в Єгипті та консульства в Каїрі до Саудівського арабського уряду потребувало уважного вивчення. У разі схвалення глава місії мав отримати розпорядження відвідати Джидду з метою представити свої вірчі грамоти, а також повноваження здійснювати періодичні візити до Саудівської Аравії за виникнення потреби. Глава чи представник місії в Єгипті мали відвідувати Джидду, щоб представляти США щодо усіх справ, які впливали на їхні інтереси і могли терміново виникнути в будь-який час.

Дж. Мессерсміт звернувся до повноважного міністра США в Єгипті Б. Фіша з дорученням вивчити це питання на основі доступної йому інформації й повідомити про це держдепартамент якомога швидше. Хоч діяльність компанії "Каліфорнійсько-арабська стандарт оїл" зосереджувалась в області Ель-Хаса, роз-

ташованій ближче до Багдада, ніж до Каїра, проте Джидда, де мали розглядати офіційні справи США і Саудівської Аравії, була доступнішою з Каїра. У зв'язку із цим пропонували акредитувати в Саудівську Аравію дипломатичне представництво США в Єгипті, а не в Іраку. Зазначене питання підлягало обговоренню [33, с. 826]. Цю інформацію було надіслано також в американське представництво в Багдад.

Оскільки швидкої відповіді держдепартамент не отримав, 13 червня до міністра Фіша звернувся держсекретар К. Халл, що свідчило про нагальність питання [34]. Б. Фіш відповів телеграмою 21 червня. У Вашингтоні її отримали того ж дня. Він підтримав думку, що міністра США в Єгипті слід також акредитувати до Саудівської Аравії. У зв'язку із цим висловлювали такі аргументи: фінансові інтереси США в Саудівській Аравії останнім часом суттєво зросли; кількість американців, активно поєднаних з інтересами США, в цій державі перевищувала 325; інші великі держави посилювали свою увагу до неї.

З особистої конфіденційної розмови з представником компанії "Каліфорнійсько-арабська стандарт оїл" В. Ленаханом Б. Фіш дізнався, що 31 травня ця компанія отримала ексклюзивну концесію на період 60 років на територію, що покривала практично усю Саудівську Аравію. Початкова оплата королю становила 1 млн 200 тис дол золотом і мала бути виплачена готівкою упродовж трьох–чотирьох тижнів. Щорічну ренту 170 тис. дол мали виплачувати, доки нафту не знайдуть у комерційних масштабах. Король повідомив В. Ленахана, що японці (які працювали разом з італійцями і німцями, як вважав Ленахан), а також компанія "Петроліум девелопмент лімітід", що діяла за підтримки британського міністра, пропонували йому набагато більші суми за набагато менші концесії. Проте король більше довіряв США і був задоволений роботою каліфорнійської компанії. Король вважав, що японці, італійці й німці мали на увазі не лише нафтові концесії, але також додаткові території (тобто мали загарбницькі плани). Ще одну концесію "Петроліум девелопмент лімітід" король оцінював як надання Великої Британії більшої влади над його державою в майбутньому.

В. Ленахан вважав створення дипломатичного представництва (Legation) США у Саудівській Аравії "винятково важливим" для компанії "Каліфорнійсько-арабська стандарт оїл", щоб її інтереси були захищені [24, с. 827–828].

Аналогічну думку висловив міністр-резидент США в Іраку Р. Квабеншу. Він повідомляв 21 червня телеграмою, що доведена важливість нафтових інтересів США в Саудівській Аравії й економічні умови, які суттєво поліпшились, обумовлювали потребу "увійти в офіційні дипломатичні відносини із цією державою" [26]. Наводили такі аргументи: це буде приємно королю; це мало посилити престиж США на Близькому Сході; США мали реагувати на інтерес, що виявляли до Саудівської Аравії Німеччина і Японія. Найпрактичнішим рішенням Р. Квабеншу вважав акредитацію міністра в Каїрі і його штат, щоб здійснювати короткі візити в Джидду в разі потреби.

Усі ці аргументи держсекретар К. Халл виклав 30 червня 1939 р. в доповідній записці президенту Ф. Д. Рузвельту. Крім захисту інтересів громадян США, "активно поєднаних з американськими інтересами", у ній наголошували, що міністр Німеччини в Багдаді й міністр Японії в Каїрі нещодавно відвідали Саудівську Аравію. Перший для того, щоб вручити свої вірчі грамо-

ти і встановити дипломатичні відносини. Другий, наскільки це було відомо, щоб отримати концесії на розвиток нафтових ресурсів. Проте ці зусилля виявилися безуспішними. Натомість "американська компанія упродовж останніх кількох тижнів отримала нафтову концесію на 60-річний період, що покриває практично усю Саудівську Аравію" [39, с. 828]. Далі передавались тези Б. Фіша стосовно довіри короля до американської компанії і США. З огляду на ці обставини держсекретар пропонував акредитувати міністра США в Єгипті і його співробітників до короля Ібн Сауда. "Так будуть встановлені дипломатичні відносини з його урядом" [39, с. 829]. Уточнювалось, що це не приведе до додаткових витрат, крім номінальної суми, необхідної для подорожей до Джидди і назад. Ф. Рузвельт написав на полях резолюцію: "Відмінна ідея – добре" ("Excellent idea – OK FDR") [39, с. 829].

12 липня держсекретар Халл надіслав телеграму міністру в Єгипті Б. Фішу, у якій йшлося про рішення президента призначити його надзвичайним посланцем і повноважним міністром при уряді Саудівської Аравії, додатково до повноважень, які він виконував у Каїрі. Згоди саудівського арабського уряду із цього питання очікували отримати через американське посольство (Embassy) і саудівське представництво (Legation) в Лондоні. У разі згоди саудівського уряду, Б. Фіш мав планувати поїздку в Джидду, щоб представити свої вірчі грамоти якомога швидше, одразу після того як другий секретар представництва прибуде в Єгипет. Орієнтовно це мало відбутися 2 жовтня 1939 р. [35].

Міністр Фіш відповів телеграмою (14 липня), що, за його інформацією, король приймав повноважних міністрів для вручення вірчих грамот лише у Джидді. Туди він їздив лише під час місяця паломництва. Найближчим був місяць з 11 січня до 8 лютого 1940 р. Найсприятливішим часом для вручення вірчих грамот вважали закінчення цього місяця паломництва. Погода була "найменш обтяжливою" у січні – березні. Навіть якби вдалося влаштувати зустріч раніше, найкращим часом вважали лютий [25].

До 23 липня посольство США в Лондоні отримало ноту від саудівського міністра про згоду уряду на призначення повноважного міністра Б. Фіша. Після цього його кандидатуру мав затвердити сенат США. Держдепартамент підтримав час візиту у Джидду в лютому 1940 р. [36].

Кандидатура Б. Фіша була затверджена сенатом 3 серпня 1939 р. 8 грудня дипломатичною поштою йому надіслали вірчі грамоти й інституції. Після цього Б. Фішу залишалось лише домовитися з офіційною особою в саудівському уряді про визначення місця і часу для вручення вірчих грамот [37]. Це відбулось 4 лютого 1940 р. Після чого Б. Фіш мав неформальну аудієнцію з королем [27].

Б. Фіш залишався повноважним міністром і резидентом у Єгипті. Представництво (Legation) США в Джидді було відкрито лише 1 травня 1942 р. Його очолив Джеймс Мус-молодший у ранзі тимчасового повіреного у справах (Chargé d'Affaires ad interim). Дж. Мус був першим повіреним США – постійним резидентом у Саудівській Аравії. Представництво підняли до рівня посольства 1949 р. [1].

Отже, США визнали Королівство Хіджазу і Неджду в лютому 1931 р. після підписання і ратифікації угоди, яка підняла їхнє дипломатичне представництво в Іраку на рівень посольства, що було їхнім пріоритетом. Визнання Королівства Хіджазу і Неджду обумовлювалось ко-

мерційними інтересами США. Після цього держдепартамент ініціював двосторонню Тимчасову угоду про дипломатичне і консульське представництво, юридичний захист, комерцію і навігацію, яка, після тривалих узгоджень, була підписана в листопаді 1933 р. Вона була спрямована на захист прав американських громадян, які працювали в Королівстві у зв'язку з початком розвідки покладів нафти (з 1931 р.) і надання концесії компанії "Каліфорнія стандарт ойл" (травень 1933 р.).

Питання про призначення в Саудівську Аравію дипломатичного представника США було актуалізоване 1939 р. Цьому сприяли:

- по-перше, відкриття великих покладів нафти на території Саудівської Аравії у 1938 р., у зв'язку з чим комерційні інтереси США у цій державі суттєво зросли;
- по-друге, підписання другої концесії американською нафтовою компанією (травень 1939 р.);
- по-третє, активізація дій Великої Британії, Німеччини і Японії, щоб отримати концесії на саудівську нафту.

Король Ібн Сауд високо цінував винятково комерційний інтерес США до двосторонніх відносин, відсутність намірів поширити свій політичний вплив чи захопити території, тож надавав перевагу співпраці з американцями. Дипломатичні відносини були встановлені в лютому 1940 р., коли Б. Фіш вручив вірчі грамоти королю Ібн Сауду. Він виконував свою дипломатичну місію в Саудівській Аравії за сумісництвом, залишаючись повноважним міністром-резидентом у Єгипті. Відповідне рішення було прийнято у червні-липні 1939 р. Воно було обумовлено, передусім, конкуренцією за саудівську нафту, до якої долучились Велика Британія, Німеччина і Японія, а не початком Другої світової війни, як вважають деякі вчені.

Список використаних джерел

1. A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Saudi Arabia [Electronic source] / Department of State. Office of the Historian. – Access mode: <https://history.state.gov/countries/saudi-arabia>
2. Al-Eisa A. U.S. Saudi Relations: Interdependence Revisited [Electronic source] / A. Al-Eisa. PhD thesis; Durham University. – 1997. – Access mode: <http://etheses.dur.ac.uk/1000/>
3. Al-feheid A. The Growth of US Influence over Saudi Arabia and the British Response, 1933–1953 [Electronic source] / A. Al-feheid. PhD thesis, University of Sussex. – 1997. – Access mode: <https://ethos.bl.uk/OrderDetails.do?did=115&uin=uk.bl.ethos.361296>
4. Anderson I. Lend-Lease for Saudi Arabia / I. Anderson // Diplomatic History. – 1979. – № 4. – P. 413–424. – Access mode: <https://www.jstor.org/stable/24910224>
5. Barradah F. K. Saudi Arabia's Foreign Policy 1945 – 1984 [Electronic source] / F. K. Barradah. PhD thesis, Aberdeen University. – 1989. – Access mode: <https://ethos.bl.uk/OrderDetails.do?uin=uk.bl.ethos.241529>
6. Bronson R. Thicker than Oil: America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia / R. Bronson. – Oxford University Press, 2006. 384 p.
7. Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers (FRUS). 1933 [Electronic source]. The British Commonwealth, Europe, Near East and Africa, Volume II. – Washington: United States Government Printing Office, 1949. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02>
8. Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers (FRUS). 1939 [Electronic source]. The Far East; The Near East and Africa, Vol. IV. – Washington, United States Government Printing Office, 1955. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04>
9. Gormly J. L. Keeping the Door Open in Saudi Arabia: The United States and the Dhahran Airfield, 1945–46 [Electronic source] / J. L. Gormly // Diplomatic History. – 1980. – Vol. 4, No. 2. – P. 189–205. – Access mode: <https://www.jstor.org/stable/24911234>
10. Hinds M. Anglo-American Relations in Saudi Arabia, 1941–1945 [Electronic source] PhD thesis / M. Hinds. – London School of Economics and Political Science, 2012. – Access mode: <http://etheses.lse.ac.uk/593/>
11. Labelle M. The Only Thorn: Early Saudi-American Relations and the Question of Palestine [Electronic source] / M. Labelle // Diplomatic History. – 2011. – № 35. – P. 257–281. – Access mode: <https://www.jstor.org/stable/24916479>
12. Long D. E. US-Saudi Relations: Evolution, Current Conditions, and Future Prospects [Electronic source] / D. E. Long // Mediterranean Quarter-

ly. – 2004. – Vol. 15, No. 3. – P. 24–37. – Access mode: <https://muse.jhu.edu/article/173711/pdf>

13. Papers Relating to the Foreign Relations of the United States (FRUS). 1930, Vol. III [Electronic source]. – Washington: United States Government Printing Office, 1945. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1930v03>

14. Papers Relating to the Foreign Relations of the United States (FRUS). 1931, Vol. II [Electronic source]. – Washington: United States Government Printing Office, 1946. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1931v02>

15. Pollack J. Saudi Arabia and the United States, 1931–2002 [Electronic source] / J. Pollack // Middle East Review of International Affairs. – 2002. – Vol. 6, No. 3. – P. 77–102. – Access mode: https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/meria/poj02_01.pdf

16. Provisional Agreement between the United States of America and the Kingdom of Saudi Arabia in Regard to Diplomatic and Consular Representation, Juridical Protection, Commerce and Navigation. London, November 7, 1933 [Electronic source] // FRUS. – 1933. Vol. II. – P. 1000–1001 – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d758>

17. The Acting Director for Foreign Affairs of the Kingdom of the Hejaz and Nejd (Hamza) to the Secretary of State [Electronic source] // FRUS. – 1930. – Vol. III. – Access mode: https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1930v03/pg_281

18. The Acting Secretary of State to the Ambassador in Great Britain (Mellon). No. 83. Washington, June 16, 1932 [Electronic source] // FRUS. – 1933. – Vol. II. – P. 991–992. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d749>

19. The Acting Secretary of State to the Minister in Egypt (Gunter). Washington, February 28, 1930 [Electronic source] // FRUS. – 1930. – Vol. III. – P. 283–284. – Access mode: https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1930v03/pg_283

20. The Ambassador in Great Britain (Mellon) to the Secretary of State. No. 340. London, September 9, 1932 [Received September 17] [Electronic source] // FRUS. – 1933. – Vol. II. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d750>

21. The Ambassador in Great Britain (Mellon) to the Secretary of State. No. 472. London, November 3, 1932 [Electronic source] [Received November 11]. [Enclosure] Draft of Proposed Note from the American Ambassador in Great Britain (Mellon) to the Saudi Arabian Minister (Wahba) // FRUS. – 1933. – Vol. II. – P. 995–996. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d752>

22. The Ambassador in Great Britain (Mellon) to the Secretary of State. No. 505. London, November 23, 1932. [Electronic source] [Received December 7]. [Enclosure]. The Saudi Arabian Chargé in Great Britain (Zada) to the American Ambassador (Mellon). London, 22 Rajab 1351 / 21 November, 1932 // FRUS. – 1933. – Vol. II. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d754>

23. The Chargé in Great Britain (Atherton) to the Secretary of State. No. 2553. London, February 2, 1932 [Electronic source] [Received February 10]. [Enclosure]. Memorandum. The Hedjazi Minister in Great Britain (Wahba) to the American Chargé (Atherton) // FRUS. – 1933. – Vol. II. – P. 987–988. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d748>

24. The Minister in Egypt (Fish) to the Secretary of State. Alexandria. June 21, 1939 – 9 a.m. [Received 1 p.m.] [Electronic source] // FRUS. – 1939. – Vol. IV. – P. 827–828. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d869>

25. The Minister in Egypt (Fish) to the Secretary of State. Alexandria. July 14, 1939 – 11 a.m. [Electronic source] [Received 2:24 p.m.] // FRUS. – 1939. – Vol. IV. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d873>

26. The Minister Resident in Iraq (Knabenshue) to the Secretary of State. Baghdad, June 21, 1939 – 11 a.m. [Received June 21 – 9:40 a.m.] [Electronic source] // FRUS. – 1939. – Vol. IV. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d870>

27. The Minister to Saudi Arabia (Fish) to the Secretary of State. Djedda, undated. [Received February 5, 1940 – 10:10 a.m.] [Electronic source] // FRUS. – 1939. – Vol. IV. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d877>

28. The Saudi Arabian Legation in Great Britain to the American Embassy in Great Britain. London, March 14, 1933. Memorandum Regarding the Provisional Agreement [Electronic source] // FRUS. – 1933. – Vol. II. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d755>

29. The Secretary of State to the Ambassador in Great Britain (Bingham). No. 113. Washington, October 17, 1933 [Electronic source] // FRUS. – 1933. – Vol. II. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d757>

30. The Secretary of State to the Ambassador in Great Britain (Dawes). Washington, February 10, 1931. No. 666 [Electronic source] // FRUS. – 1931. – Vol. II. – P. 548–550. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1931v02/d529>

31. The Secretary of State to the Ambassador in Great Britain (Mellon). No. 255. Washington, October 18, 1932 [Electronic source] // FRUS. – 1933. – Vol. II. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d751>

32. The Secretary of State to the Ambassador in Great Britain (Mellon). Washington, November 18, 1932. 5 p. m. [Electronic source] // FRUS. – 1933. – Vol. II. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d753>
33. The Secretary of State to the Minister in Egypt (Fish) No. 396. Washington, May 24, 1939. P. 825–826 [Electronic source] // FRUS. – 1939. – Vol. IV. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d866>
34. The Secretary of State to the Minister in Egypt (Fish). Washington, June 13, 1939–noon [Electronic source] // FRUS. – 1939. – Vol. IV. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d868>
35. The Secretary of State to the Minister in Egypt (Fish). Washington, July 12, 1939 – 4 p. m. [Electronic source] // FRUS. – 1939. – Vol. IV. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d872>
36. The Secretary of State to the Minister in Egypt (Fish) [Electronic source]. Washington, July 21, 1939 – 4 p. m. // FRUS. – 1939. – Vol. IV. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d874>
37. The Secretary of State to the Minister in Egypt (Fish) [Electronic source]. Washington, November 30, 1939. – 5 p. m. // FRUS. – 1939. – Vol. IV. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d876>
38. The Secretary of State to the Minister in Egypt (Gunter) [Electronic source]. Washington, January 7, 1929 // FRUS. – 1930. – Vol. III. – P. 281–282. – Access mode: https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1930v03/pg_282
39. The Secretary of State to President Roosevelt [Electronic source]. Washington, June 30, 1939 // FRUS. – 1939. – Vol. IV. – P. 828–829. – Access mode: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d871>

References

1. A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Saudi Arabia. *Department of State. Office of the Historian*. <https://history.state.gov/countries/saudi-arabia>
2. Al-Eisa, A. (1997). *U.S. Saudi Relations: Interdependence Revisited*. Unpublished PhD thesis, Durham University. <http://etheses.dur.ac.uk/1000/>
3. Al-feheid, A. (1997). *The Growth of US Influence over Saudi Arabia and the British Response, 1933–1953*. Unpublished PhD thesis, University of Sussex. <https://ethos.bl.uk/OrderDetails.do?did=115&uin=uk.bl.ethos.361296>
4. Anderson, I. (1979). Lend-Lease for Saudi Arabia. *Diplomatic History*, 4. 413–424. <https://www.jstor.org/stable/24910224>
5. Barradah, F.K. (1989). *Saudi Arabia's Foreign Policy 1945 – 1984*. Unpublished PhD thesis, University of Aberdeen. <https://ethos.bl.uk/OrderDetails.do?uin=uk.bl.ethos.241529>
6. Bronson, R. (2006). *Thicker than Oil: America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*. Oxford University Press.
7. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1949). 1933. The British Commonwealth, Europe, Near East and Africa, Volume II. Editors: R.P. Churchill [et al.]. Washington: United States Government Printing Office. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02>
8. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1955). 1939. The Far East; The Near East and Africa, Volume IV. Editors: M. F. Axton [et al.]. Washington: United States Government Printing Office. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04>
9. Gormly, J. L. (1980). Keeping the Door Open in Saudi Arabia: The United States and the Dhahran Airfield, 1945–46. *Diplomatic History*, 4 (2). 189–205. <https://www.jstor.org/stable/24911234>
10. Hinds, M. (2012). *Anglo-American Relations in Saudi Arabia, 1941–1945*. Unpublished PhD thesis, London School of Economics and Political Science. <http://etheses.lse.ac.uk/593/>
11. Labelle, M. (2011). The Only Thorn: Early Saudi-American Relations and the Question of Palestine. *Diplomatic History*, 35. 257–281. <https://www.jstor.org/stable/24916479>
12. Long, D. E. (2004). US–Saudi Relations: Evolution, Current Conditions, and Future Prospects. *Mediterranean Quarterly*, 15 (3). 24–37. <https://muse.jhu.edu/article/173711/pdf>
13. *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States* (1945). 1930. Vol. III. Editor: J. V. Fuller. General Editor: T. Dennett. Washington: United States Government Printing Office. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1930v03>
14. *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States* (1946). 1931. Vol. II. Editor: J. V. Fuller. General Editor: T. Dennett. Washington: United States Government Printing Office. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1931v02>
15. Pollack, J. (2002). Saudi Arabia and the United States, 1931–2002. *Middle East Review of International Affairs*, 6 (3). 77–102. https://ciaotest.cc.columbia.edu/ojs/meria/poj02_01.pdf
16. Provisional Agreement Between the United States of America and the Kingdom of Saudi Arabia in Regard to Diplomatic and Consular Representation, Juridical Protection, Commerce and Navigation London, November 7, 1933. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1949). 1933. Vol. II. Pp. 1000–1001. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d758>
17. The Acting Director for Foreign Affairs of the Kingdom of the Hejaz and Nejd (Hamza) to the Secretary of State. *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States* (1945). 1930. Vol. III. https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1930v03/pg_281

18. The Acting Secretary of State to the Ambassador in Great Britain (Mellon). No. 83. Washington, June 16, 1932. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1949). 1933. Vol. II. Pp. 991–992. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d749>
19. The Acting Secretary of State to the Minister in Egypt (Gunter). Washington, February 28, 1930. *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States* (1945). 1930. Vol. III. Pp. 283–284. https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1930v03/pg_283
20. The Ambassador in Great Britain (Mellon) to the Secretary of State. No. 340. London, September 9, 1932. [Received September 17]. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1949). 1933. Vol. II. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d750>
21. The Ambassador in Great Britain (Mellon) to the Secretary of State. No. 472. London, November 3, 1932. [Received November 11]. [Enclosure] Draft of Proposed Note from the American Ambassador in Great Britain (Mellon) to the Saudi Arabian Minister (Wahba). *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1949). 1933. Vol. II. Pp. 995–996. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d752>
22. The Ambassador in Great Britain (Mellon) to the Secretary of State. No. 505. London, November 23, 1932. [Received December 7]. [Enclosure]. The Saudi Arabian Chargé in Great Britain (Zada) to the American Ambassador (Mellon). London, 22 Rajab 1351 / 21 November, 1932. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1949). 1933. Vol. II. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d754>
23. The Chargé in Great Britain (Atherton) to the Secretary of State. No. 2553. London, February 2, 1932. [Received February 10]. [Enclosure]. Memorandum. The Hedjazi Minister in Great Britain (Wahba) to the American Chargé (Atherton). *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1949). 1933. Vol. II. Pp. 987–988. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d748>
24. The Minister in Egypt (Fish) to the Secretary of State. Alexandria, June 21, 1939 – 9 a.m. [Received 1 p.m.]. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1955). 1939. Vol. IV. Pp. 827–828. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d869>
25. The Minister in Egypt (Fish) to the Secretary of State. Alexandria, July 14, 1939 – 11 a.m. [Received 2:24 p.m.]. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1955). 1939. Vol. IV. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d873>
26. The Minister Resident in Iraq (Knabenshue) to the Secretary of State. Baghdad, June 21, 1939 – 11 a.m. [Received June 21 – 9:40 a.m.]. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1955). 1939. Vol. IV. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d870>
27. The Minister to Saudi Arabia (Fish) to the Secretary of State. Djedda, undated. [Received February 5, 1940 – 10:10 a.m.]. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1955). 1939. Vol. IV. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d877>
28. The Saudi Arabian Legation in Great Britain to the American Embassy in Great Britain. London, March 14, 1933. Memorandum Regarding the Provisional Agreement. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1949). 1933. Vol. II. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d755>
29. The Secretary of State to the Ambassador in Great Britain (Bingham). No. 113. Washington, October 17, 1933. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1949). 1933. Vol. II. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d757>
30. The Secretary of State to the Ambassador in Great Britain (Dawes). Washington, February 10, 1931. No. 666. *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States* (1946). 1931. Vol. 2. P. 548–550. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1931v02/d529>
31. The Secretary of State to the Ambassador in Great Britain (Mellon). No. 255. Washington, October 18, 1932. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1949). 1933. Vol. II. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d751>
32. The Secretary of State to the Ambassador in Great Britain (Mellon). Washington, November 18, 1932. 5 p. m. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1949). 1933. Vol. II. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1933v02/d753>
33. The Secretary of State to the Minister in Egypt (Fish). No. 396. Washington, May 24, 1939. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1955). 1939. Vol. IV. Pp. 825–826. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d866>
34. The Secretary of State to the Minister in Egypt (Fish). Washington, June 13, 1939–noon. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1955). 1939. Vol. IV. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d868>
35. The Secretary of State to the Minister in Egypt (Fish). Washington, July 12, 1939 – 4 p.m. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1955). 1939. Vol. IV. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d872>
36. The Secretary of State to the Minister in Egypt (Fish). Washington, July 21, 1939 – 4 p.m. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1955). 1939. Vol. IV. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d874>
37. The Secretary of State to the Minister in Egypt (Fish). Washington, November 30, 1939 – 5 p.m. *Foreign Relations of the United States Diplomatic*

Papers (1955). 1939. Vol. IV. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d876>

38. The Secretary of State to the Minister in Egypt (Gunter). Washington, January 7, 1929. *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States* (1945). 1930. Vol. III. Pp. 281–282. https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1930v03/pg_282

39. The Secretary of State to President Roosevelt. Washington, June 30, 1939. *Foreign Relations of the United States Diplomatic Papers* (1955). 1939. Vol. IV. Pp. 828–829. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1939v04/d871>

Надійшла до редколегії 19.12.21

N. Gorodnia, Dr Hab. (History), Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,
Yu. Protsenko, Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE ESTABLISHMENT OF THE U.S.–SAUDI RELATIONS (1931–1940)

This research intends to cover the process of establishment of the U.S.–Saudi relations, and the factors it was influenced by. It is based on the study of the U.S. foreign policy documents.

The research has revealed that the United States recognized the government of the Kingdom of Hejaz and Nejd (February 1931) after an agreement was reached to elevate its diplomatic representation in Iraq to the ambassadorial level. That means that the U.S. prioritized relations with the Kingdom of Iraq to relations with the Kingdom of Hejaz and Nejd. The United States recognized the government of the King Ibn Saud due to commercial interests. Hereafter the Department of State initiated the U.S.–Saudi Provisional Agreement in regard to Diplomatic and Consular Representation, Juridical Protection, Commerce and Navigation, signed in November 1933. It was aimed at protecting the rights of the U.S. citizens, who worked in the Kingdom since 1931, especially after obtaining the oil concession by the California Standard Oil company in May 1933. However, the diplomatic representative to Saudi Arabia was not appointed. This issue was mainstreamed when commercial volumes of oil were discovered in Saudi Arabia in 1938, the U.S. oil company signed its second concession agreement in 1939, and the U. S. commercial interests in Saudi Arabia had significantly increased. Besides, the representatives of Great Britain, Germany and Japan intensified their activities to obtain oil concessions in Saudi Arabia. The King Ibn Saud highly appreciated exclusively commercial U.S. interests, the absence of its intentions to expand political influence or to take over Saudi territories. For these reasons, he preferred cooperation with the United States to other nations. The U.S.–Saudi diplomatic relations were established on February 4, 1940, when B. Fish, who was the U. S. Minister–resident in Egypt, presented his credentials to the King Ibn Saud. The decision to establish diplomatic representation in Saudi Arabia was taken in June–July 1939. It was caused by the increasing competition for Saudi oil, not a beginning of the World War, as some scholars suggest.

Keywords: the U.S.–Saudi relations, the U.S. foreign policy, the Kingdom of Hejaz and Nejd, the Kingdom Saudi Arabia, Ibn Saud, Saudi oil.